

OBČA STILISTIKA

Stilna analiza izbranega besedila – dopolnjena verzija

G. P.

3. letnik novinarstvo, redni

Ljubljana, 8. marec 2013

Besedilo	Analiza
<p>Ko je nacionalni radio v četrtek zjutraj ljudi spraševal po vrednotah, ki so zanje pomembne, se je v odgovorih na prvo mesto presenetljivo prebilo poštenje. Še bolj presenetljivo je bilo, da so mnogi tudi sebe označili za kršitelje te vrednote in poudarili, da smo pravzaprav vsi del splošne hipokrizije, ki vlada Sloveniji. Zavest, da trdovratnost in statičnost te krize postajata bolj simptomatični kot kriza sama, se krepi. Na najbolj aktualen način ju pooseblja vlada, ki razpada pri živem telesu, država pa je talec političnih skupin in njihovih vodij – na primer predsednika vlade in vodje opozicije –, ki nočejo prevzeti odgovornosti za svoja koruptivna dejanja in z odstopom odpreti vrata za hitre in učinkovite rešitve. Vprašanje je seveda širše in globlje od problema dveh voditeljev. Navsezadnje je v sredo to dokazal celo državni zbor.</p> <p>Pokazali so pravi obraz</p> <p>Zgodilo se je namreč tole: poslanci so potrdili sklep, ki njihovim strankam na podlagi zakona o političnih strankah iz državnega proračuna daje več kot 2,7 milijona evrov. Največ seveda dobiva Jankovičeva Pozitivna</p>	<p>--> Sopomenka za Radio Slovenija, odraža individualni stil avtorja in razgibava besedilo.</p> <p>--> Hipokrizija je inherentno zaznamovana beseda. Je sopomenka za hinavščino, v pravopisu ima kvalifikator izobr. Ima denotativen pomen.</p> <p>--> „Simptomatični“, adherentno zaznamovana beseda.</p> <p>--> „Razpada pri živem telesu“ in „država je talec“ sta metafori. Metaforični pomen izraža avtorjevo resnost in zaskrbljenost nad trenutno situacijo. Izrazito publicistična in avtomatizirana raba.</p> <p>--> „Odpreti vrata za hitre rešitve“ zopet metafora, avtomatizem. Skozi take metafore avtor vstopa v besedilo. Tukaj se kaže njegovo subjektivno mnenje.</p> <p>--> „Pokazati pravi obraz“, enako kot zgoraj.</p> <p>--> Imenovanje strank po njihovih voditeljih. Aktualizacija, ki že prehaja v avtomatizem. Gre za preimenovanje oz. metonimijo, kot bi rekli npr.</p>

Slovenija, za njo Janševa SDS in tako do Nove Slovenije. Proti so glasovali le Virantovi poslanci ter dva (Pukšič in Žveglič) iz SLS. To pomeni, da so si v času največje krize izglasovali prek 340.000 evrov več denarja od vsote iz rebalansa proračuna za 2012. To naprej pomeni, da so pokazali globoko ignoranco do lastnih sklepov o proračunskem varčevanju. Še naprej to pomeni, da ni mogoče zaupati njihovim zagotovilom, da državo upravljajo skrbno, predvsem pa ne njihovi politiki zmanjševanja plač v javnem sektorju. Dokazali so, da je realno dvomiti o njihovi dobronamernosti in da niso vredni zaupanja, ki so jim ga dali državljani. In končno. Z izjemo ene stranke in dveh poslancev druge so dokazali, da med njimi ni razlike, ko se pokaže prva priložnost prekršiti načela, da ne priznavajo enakosti pred javnim denarjem, da so brez osebne časti in da državo razumejo predvsem kot plen.

Za to dejanje ne more biti izgovora niti opravičila. Ali kot je v Dnevniku ob knjigi Imperij Antonia Negrija in Michaela Hardta zapisal Zdenko Vrdlovec: Korupcija je znamenje odsotnosti vsake ontologije, in slovenskega parlamenta očitki o korupciji prav nič ne prizadenejo, toda slovensko »vstajniško gibanje« še ni povsem prišlo do svoje politične hipoteze, kajti ko bo, nemara tudi samoupravljanje ne bo več tisto, kar je nekoč bilo.

Iztočnica je dobra, kajti vodi v odgovor na vprašanje, postavljeno na začetku, in sicer, kje so vzroki, da sta trdovratnost in statičnost te krize bolj simptomatični kot kriza sama.

bral sem Dostojevsekga.

--> „Globoka ignoranca“, tudi to je metafora, natančneje ukrasni pridevek, saj ignoranca sama po sebi ne more biti globoka ali visoka ... Ignoranca pa je inherentno zaznamovana beseda, v SSKJ ima kvalifikator ekspr.

--> „Plen“, adherentna zaznamovanost in konotativen pomen.

--> „Ontologija“, inherentna zaznamovanost, v SSKJ kvalifikator filoz. Na uporabo takšnih in podobnih besed (tudi v nadaljnjem besedilu) vplivajo subjektivni stilotvorni dejavniki, torej intelektualna raven avtorja, obvladanje koda, kulturna in družbena razgledanost ...

--> „Vstajniško gibanje“. Beseda vstajnik je inherentno zaznamovana, v SSKJ nosi kvalifikator knjiž., zato je tudi pridevnik zaznamovan. Gre tudi za aktualizem, saj je to nekakšno novo poimenovanje za proteste proti oblastem.

--> „Priti do politične hipoteze“. Izrazit aktualizem.

Očitno edini problem ni le predsednik vlade Janez Janša, čeprav je najbolj viden in se prek nizko in skrajno vulgarno umerjene kverulantne retorike javlja kot eho, kot odmev iz podzemnega omrežja partijskih votlin in vsega srhljivega grmenja, ki pripada takim totalitarnim geostrukturam. Videti je, da zapuščina samoupravljanja sodi mednje in je povsem nadomestila meščansko-socialno idejo soupravljanja, katerega ideja je, da v spremljavi profesionalnih etik postavi meje podivjanemu neoliberalizmu, toda hkrati ljudem ne dovoli, da bi zaspali na svoji lenobi, neinovativnosti, da bi se izgubili v birokratskih peskovnikih in da bi družbo, kakršna je zdaj v Sloveniji, naredili povsem nekonkurenčno. K temu je torej treba povedati dvoje.

Kje je obrambni zid

Prvič je treba ugotoviti, da je projekt slovenske demokracije očitno obtičal v močvirju. Zato trenutek kliče po ponovni humanistični definiciji, kaj naj bi – vpeta v evropske povezave in soudeležnica vsaj dvestoletnih prizadevanj zahodnih demokracij – slovenska demokracija sploh bila. Nemara, če sledimo duhu rimskega prava, kot ga popisuje pravni profesor Janez Kranjc, je na družbeni ravni treba storiti nekaj podobnega, kot je storil cesar Justinijan, ko je obnavljal rimski imperij. Njegova ideja je bila, da moč države ne more počivati le na orožju, temveč predvsem na delujočem – naj ponovimo – na delujočem pravnem sistemu. To je bilo rojstvo ideje o tako imenovani Justinijanovi kodifikaciji.

Imel je izostren socialni čut, skromnost njegovega socialnega porekla ga

--> „Nemara“, inherentno zaznamovana, v SSKJ kvalifikator star.

--> „Nizko in skrajno vulgarno“, primer stilističnega zgoščevanja.

--> „Kverulanten“, ni v nobenem jezikovnem prirščniku. Neologizem?

--> „Eho“, inherentno zaznamovana beseda, v Pravopisu kvalifikator pojmov. Prevzeta beseda – slovensko *odmev*.

--> „Partijske votline“, aktualizem, adherentno zaznamovana besedna zveza, zopet kaže na avtorjev osebni stil + posledica subjektivnih stilitvornih dejavnikov.

--> „Srhljivo“, inherentna zaznamovanost.

--> „Totalitarne geostrukture“, indherentno zaznamovana besedna zveza.

Gre za očitno subjektivizirano rabo takšnih in podobnih besed. To je zopet vpliv subjektivnih stilitvornih dejavnikov.

--> „Podivjani neoliberalizem“, aktualizem.

--> „Zaspali na svoji lenobi“, frazem, subjektivizirana raba besed.

--> „Birokratski peskovnik“, aktualizem. Birokrat v SSKJ slabš., inherentna zaznamovanost.

--> „Obtičati v močvirju“, metafora. Demokracija ni dobesedno obtičala v močvirju, avtor je hotel povedati, da smo obtičali za ostalimi državami in da se le počasi in s težka (kot v močvirju) premikamo naprej.

--> „Trenutek kliče“, metafora - poosebitev, kot npr. okna gledajo. Tudi zelo pogost avtomatizem (večkrat zasledimo v publicističnih besedilih).

--> „Počivati na orožju“, metafora, tudi avtomatizem (večkrat zasledimo v časopisih).

je naučila, da si ne sme pripisovati zaslug drugih, zato je spoštoval vse, kar je bilo doseženega v preteklosti. Ni gradil svojega osebnega prestiža in ni ga bilo strah niti sram delegirati nalog predstojniku uradov (Tribonijanu), visokim uradnikom, odvetnikom in profesorjem šol iz Bejruta in Konstantinopla. Posledica tako nastale kodifikacije je bil »pravni razvoj brez primere«, kar pomeni, da kulturni in teoretični učinki segajo v današnji čas. Ključ njegovega uspeha ni bila le vladarska sposobnost, temveč tudi izrazito osebno poštenje.

Recimo, da je dvojec orožje-pravo v moderni državi nadomestil bolj miroljuben dvojec državna suverenost-pravo; nemara je v tem sporočilno težišče protestnikov, ko že mesece proti slovenski politični eliti zahtevajo vladavino prava. Toda osrednjo poanto bi lahko spet podčrtali s florentinskim teoretikom, na tem mestu zdaj že nekajkrat citiranim Niccolòjem Machiavellijem, ki je imel prav tako veliko povedati o dvojcu orožje-pravo, o »dobrih zakonih in dobri vojski«: če si vladar želi izuriti svojega duha, je zapisal, mora brati zgodovino in se zgledovati po najboljših; kot se je Aleksander Veliki po Ahilu, Cezar po Aleksandru in Scipion po Kiru. In četudi Machiavelli ne govori veliko o osebni poštenju, bolj o interesih, vsakemu vladarju svetuje, naj si ne dovoli, da bi ga kriza, »stiska«, našla nepripravljenega, zato v mirnih časih nikoli ne sme stati križem rok. Še več, kdor stoji križem rok tedaj, ko mu usoda pokaže hrbet, ali takrat celo ljudi draži s povečevanjem svojega razkošja, ne razume ničesar in nima možnosti ostati vladar.

--> „Kodifikacija“, inherentno zaznamovana beseda.

--> „Izostren socialni čut“

--> „Prestiž“, inherentno zaznamovana beseda, v SSKJ kvalifikator knjiž.

--> „Delegirati“, adherentno zaznamovana beseda. Glagol sam po sebi ni nič posebnega, v kontekstu besedila pa postane zaznamovan, saj bi lahko avtor namesto uporabil denimo *izbrati, določiti*. Gre zopet za avtorjev osebni slog.

--> „Ključ njegovega uspeha“, metafora, tako kot npr. *ključ do srca*.

--> „Podčrtati poanto s florentinskim teoretikom“, metafora (poante ne moremo podčrtati), tudi izrazit aktualizem.

--> „Stati križem rok“, protipomenski frazem, lahko bi rekel tudi, da je to aktualizem, saj ponavadi rečemo *sedeti križem rok*.

--> „Usoda pokaže hrbet“, metafora-poosebitev.

Enako, če se prevedemo v moderno govorico, velja takó za ljudstvo kot suverena suverene države. Kako je namreč mogoče, da je slovenska država po dvajsetih letih razvoja demokracije samodejno, ne le po političnih elitah, zapadla psihologiji »enotne volje in čustvovanja«, namesto da bi v zaščito posameznikov zgradila in utrdila obrambni zid razvejenih avtonomno delujočih in neprebojnih institucij, ki jim povrh ne bi bili tuji izzivi konkurenčnosti?

Lakmusov papir in udbovski agent

Kot drugič je torej treba povedati, da bo psihologija slovenskih množic, kakor jo pod pojmom kolektivne duše opisuje Gustave Le Bon, končno težko opravila potrebni posel. Res je, danes je »ulica« prepotrebna, saj politiki, celo ves parlament dokazuje, da ne razume drugega jezika kakor jezik moči. Toda argument moči je kakor argument orožja: sčasoma postane netoleranten, slepo začne zaupati drugim avtoritetam, ki postanejo inertne in konservativne. Mar ni Janez Janša, ikona in posebljena alternativa slovenske pomladi, zadosten dokaz za zmotnost psihologije množice in prej argument, kakršnega je v Množični psihologiji in analizi jaza do Le Bona kritično uporabil Freud? Ta je stavil bolj na individualistični, psihoanalitski kot skupinski koncept, in, zanimivo, če smo že dvakrat govorili o dvojcu zakon-vojska, je k tako imenovanim umetnim množicam pripisal dvojec cerkev-vojska.

Naj nam ta vpeljava na tem mestu služi zgolj za vzporednico in osvetlitev, kako so se na vrhuncu krize postavila slovenska družbena ozvezdja. V

--> „Draži“, adherentno zaznamovana beseda.

--> „Vladar“, adherentno zaznamovana.

--> „Če se prevedemo“, aktualizem, očitno zelo subjektivizirana raba besed in besednih zvez, kar je razvidno iz celotnega besedila.

--> „Suverena suverene države“, stilistično zgoščevanje.

--> „Slovenska država ... je zapadla“, metafora-poosebitev.

--> „Neprebojne institucije“, aktualizem.

--> „Ulica“, adherentno zaznamovana, tudi avtomatizem v publicistiki (izraz za proteste)

--> „Jezik moči“, stalne besedna zveza, avtomatizem v publicistiki, stalne

--> „Argument moči ... začne zaupati“, metafora-poosebitev.

--> „Inertne“, inherentno zaznamovana beseda. V SSKJ kvalifikator knjičž.

--> „Vpeljava“, glagolnik od *vpeljati*.

--> „Ozvezdja“, adherentno zaznamovana beseda.

interesni navezi Janša-cerkev velja poudariti le eno, namreč nevarnost za tisto **predmodernost**, ki je slovenski **družbeni metabolizem** več kakor očitno še ni predelal. Ta logika in ta naveza očitno razpadata in bilo bi zelo naivno misliti, da **se slovenska predmodernost ne bo oprijela drugačnih navez**, ki vse po vrsti koreninijo v podlagi istega humusa, v katerem, kot pravita Negri in Hardt, zija »odsotnost vsake ontologije«.

V tem je **poanta** nevarnosti, ki stoji pred nami. Pokazalo se je, da slovenska predmodernost ni le stanje zaostanka za razvojem modernega humanističnega individualizma, temveč je hkrati sinonim za dvoje: za »skupno voljo in čustvovanje« **pod krinko naroda** ter posledično za skupinsko blokado v razvoju individualne poštenosti ljudi. Drugače povedano. Zaradi nepredelane slovenske predmodernosti si verjamemo, da smo pošteni, čeprav nismo, da smo dobri, čeprav nismo, in da smo miroljubni, čeprav smo **nestrpni, popadljivi in proti vsaki drugačnosti**. Bilo je prav, da so se partizani in druga odporniška gibanja v drugi svetovni vojni uprli nacizmu in fašizmu, je v četrtek na radiu povedal neki gospod, toda vprašajmo se, kaj se je dogajalo po vojni in razčistimo s samim sabo tako, kot smo s sovražniki.

Zgodba, ki se plete v slovenski aktualni politiki, je natanko enaka. Osamosvojitve ni bila največje dejanje slovenske suverenosti. Ta se ima šele zgoditi in ni ga boljšega **lakmusovega papirja** od denarja oziroma od njegovega »**udbovskega agenta**« **korupcije**. Zaključujoča se zgodba z Janezom Janšo in Zoranom Jankovičem je le konec prvega dejanja v

--> „Predmodernost“, adherentno zaznamovana. Avtor z njo poudarja.

--> „Družbeni metabolizem“, metonimija za *kolektivno razmišljanje*.

--> „Slovenska predmodernost ...“, metafora-poosebitev.

--> „Poanta“, inherentno zaznamovana.

--> „Pod krinko naroda“, aktualizem.

--> „Nestrpni, popadljivi in proti vsaki drugačnosti“, sinonimsko zgoščevanje, tudi stilistično zgoščevanje.

--> „Lakmusov papir“, adherentna zaznamovanost.

--> „Udbovski agent korupcije“, aktualizem, adherentna zaznamovanost.

predstavi z več dejanji. In spet: lakmusov papir tradicionalnih slovenskih duhovnih vrednot in ideoloških izročil bodo povsem objektivni in nič hudega hoteči evrski bankovci.

--> „Objektivni in nič hudega hoteči bankovci“, poosebitev, stilistično zgoščevanje.

Besedilo je komentar in sodi h komentatorski vrsti, natančneje k presojevalnim besedilom. Skozi besedilo zelo jasno razberemo avtorjev odnos do tematike. Janez Markeš ima svojstven stil. Gradi ga predvsem na uporabi metafor ter knjižnega izrazja. V komentarju se jasno kažejo avtorjevo ocenjevanje, vrednotenje in razlaganje.

Markeš začne pisanje s preteklim dogodkom (četrtkova radijska anketa), iz katerega potem gradi celotno besedilo. V jedru nato razdela vse aktualne in tudi manj aktualne probleme v slovenski politiki, konča pa (kot je zanj običajno) z nekakšnim opominom. Težko bi rekli, da gre za sodbo, bolj za nekakšen pridigarski zaključek. Na začetku predstavljeno poštenje se tako skozi celo besedilo vleče kot tiha rdeča nit. Ljudje najprej izpostavijo, kaj jim je najbolj pomembno, nato Markeš opisuje nepošteno politiko in nazadnje še „popridiga“, da nam bo vedno vladal denar in s tem na nek način nepoštenje. V besedilu opisuje več dogodkov in jih povezuje v smiselno celoto. Z argumentacijo in razlaganjem skuša bralca prepričati v pravilnost in korektnost svojega pisanja.

Metafore poživijo besedilo in ga naredijo zanimivega. V besedilu najdemo veliko poosebitev. Citatov avtor ne uporablja, zato besedilo kot celota mogoče deluje nekoliko avtoritativno, enoumsko. Vendar ta manjko uspešno nadomestijo drugi stilistični elementi. Uporaba filozofije in zgodovine sta ena takih. Avtor tako deluje izredno kredibilno. Kdo bi namreč ne verjel študiranemu in načitanemu človeku. Če predpostavljamo, da je večina bralcev manj izobraženih od pisca, bodo ti elementi v njih vzbudili občutek spoštovanja in zaupanja. Avtorjeve primerjave, ki jih za namen razlage vpelje iz vojaškega in biološkega izrazja, nakazujejo na njegovo satiričnost, nasprotno pa tisti bolj zborni izrazi in besedne zveze nakazujejo na dobro poznavanje jezika in razgledanost. Besedilo je torej zelo aktualizirano. Če bi ga razaktualizirali, bi zagotovo delovalo bolj suhoparno in prazno. Predvsem pa bi se izgubil tisti pristni avtorjev stil, ki ga lahko vsakič znova občutimo v Sobotni prilogi.

Komentar je novinarska žanrska vrsta, kje se avtorjev osebni stil najbolj izraža. Markeš to počne z mnogo zaznamovanimi besedami (stilemi), metaforami, neologizmi, arhaizmi, poosebitvami ... Avtorjeva kritičnost in (pre)drznost se izražata v satiričnih opazkah in tudi preko zaznamovanih

besed (knjižnih ali arhaičnih), ki na določenih mestih ponujajo dvoumnost – ali ta beseda stoji tukaj zaradi posmehovanja (namerno) ali zgolj zato, ker bi jo avtor tam v vsakem primeru uporabil? Pri komentarju je subjektivizirana raba jezika še toliko bolj očitna. Avtor v svoj tekst vseskozi vključuje svoje mnenje in točno lahko vemo, kaj si misli o določenih stvareh. To se opazi predvsem pri rabi adherentno zaznamovanih besed in besednih zvez, pa tudi pri vseh že metaforah, ki dajejo besedilu kanček sarkazma. Tudi, če nebi vedel, za katerega avtorja gre, bi lahko iz besedila sklepal, da gre za izkušenega, razgledanega in nekoliko starejšega pisca. Uporaba primerjav iz filozofije in zgodovine, uporaba besed kot npr. *delegirati, kverulantne ...* Vse to je znak avtorjeve razgledanosti in izobraženosti, saj bi v nasprotnem primeru le stežka povezoval svoje znanje z aktualnim dogajanjem. Besedilo tudi razkriva, da je avtor skrbno gradil svoj stil, saj na nekaterih mestih stilistično zgoščevanje prinaša zares izvrstno začimbo celotnemu tekstu, kljub temu pa besedilo kot celota deluje skladno in zelo učinkovito „pritisne“ na bralca, saj ne vsebuje nobenih motečih elementov. Nekateri avtorji namreč uporabljajo preveč ločil (narekovajev, oklepajev ...), kar bralca zagotovo moti. Avtorjev stil je sicer visoko leteč. Ko dela primerjave iz zgodovine in filozofije verjetno pozablja, da vsak bralec ne bo razumel smisla, saj mogoče ne pozna vseh zgodovinskih in filozofskih dejstev, tako kot pisec. Ti elementi so sicer osnovni gradniki Markeševega stila, saj skoraj v vsakem njegovem tekstu lahko najdemo kakšno zgodovinsko ali filozofsko dejstvo.

Na avtorja vplivajo objektivni stilotvorni dejavniki:

- vrsta sporočila, odvisna od sporočanjekega položaja in objektivnih okoliščin --> komentar je novinarska žanrska vrsta, gre za kohezivno besedilo, ki ga avtor napleta okoli osnovne ideje, zanj je značilna kritičnost, izražanje osebnega mnenja in stališč
- jezikovni položaj in okolje (avtor dela v časopisni hiši, v krogu svojih novinarskih kolegov)
- krog naslovnikov (naslovniki so bralci časopisa Delo – najširši možen krog)
- odnos pisca do naslovnikov (gre za časopis, zato mora biti jezik knjižen, vsem razumljiv in jasen)
- stopnja pripravljenosti sporočila je visoka (predvsem zaradi aktualizmov)
- stopnja načrtovanja in izbor snovi (avtor se ukvarja z aktualnimi dogodki, opisuje jih polemično in kritično)
- uporabljena oblika sporočila (zapisan knjižni jezik)

- poznavanje teme (Markeš dobro pozna temo, je sposoben povezati več dogodkov v smiselno celoto in opisovati kontekst)
- vpliv časovnega dejavnika (delo na časopisu je časovno omejeno, Sobotna priloga namreč izhaja vsako soboto)

Na avtorja vplivajo subjektivni stilotvorni dejavniki:

- intelektualna raven pisca (kot sem že omenil, avtor očitno dobro pozna zgodovino in filozofijo)
- raven splošne in strokovne izobrazbe (uporaba besedja in primerjav iz zgodovine kaže na visoko raven izobrazbe in razgledanosti)
- značajske in duševne lastnosti (iz besedila bi težko razbrali avtorjeve osebne lastnosti, vendar deloma lahko sklepamo, da gre za resnega, preiščujočega in tudi ironičnega, satiričnega človeka)
- osebne nagnjenosti pisca (iz besedila je razvidno, da mu trenutna oblast v Sloveniji ni všeč)
- poznavanje teme (Markeš temo dobro pozna)
- vpliv bralnih navad (iz uporabljenih besed lahko sklepamo, da je Markeš bralno dobro razgledan)
- obvladovanje koda (Markeš kod dobro obvlada, pri uporabi zaznamovanih besed mogoče malce pozablja, da jih ne vsi naslovniki ne bodo razumeli (npr. kverulantne). Z ekspresivnimi besedami sicer barva besedilo in na nek način zopet posredno izraža svoje mnenje do obravnavane teme)

Viri in literatura :

- Markeš, Janez. 2013. Kriza in njen finale: Ne čakaj pomladi. *Sobotna priloga Dela*, 2. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/mnenja/kolumne/kriza-in-njen-finale-ne-cakaj-pomladi.html> (5. februar 2013).
- Slovenski pravopis. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html> (5. februar 2013).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (5. februar 2013).

– Kalin Golob, Monika. Prosojnice s predavanj Obča stilistika (2012/2013).